07/02/2020

Η ιστορική Μονή του Οσίου Λουκά

/ Ιερές Μονές

Το σπουδαιότερο βυζαντινό μνημείο της Ελλάδας του 11ου αιώνα, η Μονή του Οσίου Λουκά του Στειριώτη, είναι ιδρυμένο σε γραφική πλαγιά στις δυτικές υπώρειες του Ελικώνα, κοντά στην αρχαία Στειρίδα.

Το μοναστήρι με τις δύο μεγάλες εκκλησίες (το ναό της Παναγίας και το Καθολικό), την Κρύπτη,το καμπαναριό, τα κελιά και τα άλλα κτίσματα, αφιερωμένο στον θαυματουργό τοπικό άγιο, απέκτησε σύντομα μοναδική ακτινοβολία και τούτο γιατί η μορφή της τέχνης του θεωρείται πρότυπο για τα βυζαντινά μνημεία του 11ου αιώνα σε όλη την Ελλάδα.

Βασική πηγή των πληροφοριών για το μοναστήρι και τον Όσιο Λουκά είναι ο Βίος του, που συνέταξε ανώνυμος μαθητής του το 962, λίγα χρόνια μετά το θάνατο του Οσίου το 953.

Στα θεία χαρίσματα του ασκητή Οσίου οφειλόταν η στενή του σχέση με τους στρατηγούς, του Θέματος της Ελλάδος με έδρα την ακμάζουσα τότε Θήβα. Οι στρατηγοί Πόθος, γιός του Λέοντος Αργυρού και Πρωτοσπαθάριος Κρηνίτης ο Αροτράς τίμησαν τον Όσιο. Ο Κρηνίτης μάλιστα άρχισε να κτίζει με έξοδά του εκκλησία, όσο ζούσε ο Όσιος, το 946, στο όνομα της Αγίας Βαρβάρας.

Δύο χρόνια μετά το θάνατο του Οσίου οι μαθητές και συμμοναστές του τελειοποίησαν και κόσμησαν την εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας, μετέβαλλαν το κελί όπου τάφηκε ο Όσιος σε «ιερό ευκτήριο» με σχήμα σταυρικό και ανοικοδόμησαν νέα κελλιά και ξενώνες. Επομένως, το έτος 955 υπήρχε μια πρώτη μοναστική κοινότητα. Σύμφωνα με τον Ε. Στίκα ο ναός της Αγίας Βαρβάρας ταυτίζεται με τον ναό της Παναγίας και ο ευκτήριος οίκος με την Κρύπτη.

Η οικοδομή του Καθολικού, που τοποθετείται χρονολογικά στις δεκαετίες του 11ου αιώνα, αποδίδεται,σύμφωνα με την παράδοση σε τρείς αυτοκράτορες του Βυζαντίου: Τον Ρωμανού Β΄ (959-963), τον Βασίλειο τον Βουλγαροκτόνο (976-1028) και τον Κωνσταντίνο Θ΄ τον Μονομάχο (1042-1056).

Ο Όσιος Λουκάς είχε προφητέψει το 941 ότι «Ρωμανός Κρήτην χειρούται» θα ελευθερώσει δηλαδή την Κρήτη από τους Σαρακηνούς. Όταν ρωτήθηκε αν επρόκειτο για τον αυτοκράτορα Ρωμανό Α’ που βασίλευε την εποχή εκείνη, απάντησε «ουχ ούτος άλλ’ έτερος». Έτσι η ανέγερση του Καθολικού, συνδυάστηκε με την προφητεία αυτή, γιατί ήταν επόμενο ο αυτοκράτορας του Βυζαντίου Ρωμανός Β’, να θέλησε να ανεγείρει έναν μεγαλοπρεπή ναό από ευγνωμοσύνη στον Όσιο για την απελευθέρωση της Κρήτης(961), όπως είχε προφητέψει είκοσι χρόνια νωρίτερα.

Η προσωνυμία «βασιλομονάστηρο» αποδίδει την αυτοκρατορική καταγωγή της Μονής, καθώς και την αίσθηση του πλούτου και της τελειότητας του μνημείου από τους μεταγενέστερους.

Αξίζει να αναφερθεί εδώ η γνώμη του ιστορικού Κ. Παπαρρηγόπουλου που σημειώνει ότι η ίδρυση μεγαλόπρεπων μονών κατά την εποχή αυτή ομοίαζε με θρησκευτική αντεπίθεση μετά την περίοδο της Εικονομαχίας και με επιτακτική εθνική ανάγκη για την ενότητα του πληθυσμού, μετά τις αλλεπάλληλες επιδρομές βαρβαρικών φύλων, καθώς επίσης και η γνώμη του καθηγητή Άγγελου Προκοπίου που αναφέρει ότι η Μονή του Οσίου Λουκά ήταν ένα κέντρο για την αναζωπύρωση

της Ορθοδοξίας, ένα δοξαστικό μνημείο για την νίκη της Κρήτης αλλά και ο εκθαμβωτικός μαγνήτης για τον εξελληνισμό των βαρβάρων λαών που ήλθαν να κατοικήσουν στον ελλαδικό χώρο.